AKADEMİSYENLERİN SAĞLIK OKURYAZARLIĞI VE YAPAY ZEKA OKURYAZARLIĞI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma kesitsel ve ilişki arayıcı tasarım ile yapılacaktır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki tüm üniversitelerde (güncel kayıtlara göre N=185.898, kaynak: https://istatistik.yok.gov.tr/) görev yapan akademisyenler oluşturacaktır. Araştırmada evreni oluşturan tüm kişilere ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmada gönüllülük esası temel alındığından ulaşılması gereken en az sayıyı belirlemek amacıyla formül ile örneklem büyüklüğü için evreni bilinen örneklem hesabı yapılmıştır. Bu doğrultuda, %95 güven düzeyi ve %5 hata payı ile ulaşılması gereken örneklem büyüklüğü en az yaklaşık 384 kişidir. Dahil edilme kriterlerine uyan tüm kişiler katılım için davet edilecektir.

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot p \cdot q}{(N-1) \cdot d^2 + Z^2 \cdot p \cdot q}$$

- N: Evren (popülasyon) büyüklüğü → **185.898**
- Z: Güven düzeyine karşılık gelen Z değeri (örn. %95 güven düzeyi için **1.96**)
- p: Olması beklenen olayın olasılığı (varsayım: **0.5**, en yüksek örneklem hacmini verir)
- $q = 1 - p$: Olmama olasılığı (**0.5**)
- d: Hata payı (örn. **0.05**)

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri; akademisyen olarak çalışma ve araştırmaya katılmayı kabul etmedir. Dışlama kriterleri; Nöropsikiyatrik bir hastalığının olmasıdır. Çıkarılma kriteri; veri toplama araçlarını eksik doldurma ya da doldurmamadır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu, Avrupa Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-Kısa Form ve Yapay Zekâ Okuryazarlığı Ölçeği kullanılacaktır.

9 - 45448069 - 45448069 - 45448069 - 45448069 - 4

Kişisel Bilgi Formu: Literatür doğrultusunda (Buawangpong vd., 2022; Terzi vd., 2024; Doğan ve Çetinkaya, 2019) araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Form katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir düzeyi, kronik hastalık varlığı, sağlık değerlendirmesi gibi kişisel özellikleri belirlemeye yönelik sorular ile internet ve yapay zeka kullanımına yönelik sorular yer almaktadır. (EK-1)

Avrupa Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-Kısa Form: Avrupa Sağlık Okuryazarlığı Consorsium tarafından geliştirilen, Terzi, Akca ve Ayaz-Alkaya (2023) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ölçek 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçek tek boyutlu ve Likert tipinde olup, "1=çok zor, 2=zor, 3=kolay, 4=çok kolay, 99=bilmiyorum" şeklinde cevaplanmaktadır. "1=çok zor, 2=zor, 3=kolay, 4=çok kolay" şeklinde yanıtlanan sorular geçerli olarak kabul edilmekte olup puan hesaplamasına dahil edilmektedir. Ölçeğin toplam puanı, "kolay" veya "çok kolay" olarak cevaplanan soru sayısının geçerli cevap sayısına bölünerek 100 ile çarpılması ile yüzde olarak hesaplanmaktadır. Ölçek puanı, "mükemmel-yeterli-sorunlu/sınırlı-yetersiz" şeklinde dört grupta kategorize edilmektedir. Ölçeğin Türk yetişkin toplumunda (min.18-max.61 yaş; ort: 30.17±10.37) geçerliği güvenirliği yapılmış olup, Cronbach alfa katsayısının 0.886 olduğu belirlenmiştir (Terzi vd., 2024).

Yapay Zekâ Okuryazarlığı Ölçeği: Wang vd. (2023) tarafından geliştirilen ölçek, bireylerin yapay zekâya yönelik bilgi, kullanım becerisi ve etik farkındalık düzeylerini ölçmeye yönelik 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçek farkındalık, kullanım, değerlendirme ve etik olmak üzere dört alt boyuttur. 5'li likert tipte olan ölçek, (1)Kesinlikle katılmıyorum, (2)Katılmıyorum, (3)Kararsızım, (4)Katılıyorum, (5)Kesinlikle katılıyorum olarak derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek puan 12-60 arasındadır. Cronbach Alfa (α) güvenirlik katsayısı .939 olarak bulunmuştur (Polatlıgil ve Güler, 2023).

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırmanın Uygulama Süreci

Araştırma uygulamasının Eylül–Aralık 2025 tarihleri arasında yapılması planlanmaktadır. Araştırmada etik kurul izni alındıktan sonra kurum izinleri için resmi yazı gönderilecektir. Araştırma verileri Google Formlar ile oluşturulmuş veri toplama araçları ile toplanacaktır. Online anketin girişinde araştırma hakkında detaylı bilgiye yer verilecek ve anket linki paylaşılırken araştırma süreci hakkında bilgilendirme yapılacaktır. Katılımcılara çevrim içi yollarla ulaşılması planlanmaktadır. Bu amaçla e-posta, sosyal medya platformları, üniversite personel iletişim grupları gibi çevrim içi topluluklar üzerinden anket linki

paylaşılacaktır. Dahil edilme kriterlerine uyan kişilerden başlanarak, her katılımcının aynı kriterleri karşılayan başka akademisyenlere araştırma anketini göndermesi istenecektir. İlk katılımcılar, farklı üniversitelerden ve branşlardan seçilerek örneklemde çeşitliliğin sağlanması hedeflenecektir. Araştırmada katılmayı kabul eden yetişkinlere kişisel bilgi formu, Avrupa Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-Kısa Form ve Yapay Zekâ Okuryazarlığı Ölçeği uygulanacaktır. Veri toplama araçlarını yanıtlama süresinin yaklaşık 15-20 dakika sürmesi beklenmektedir. Son anket üzerinden 2 hafta geçtikten sonra çalışma sonlandırılacaktır.

Verilerin Değerlendirilmesi:

Verilerin istatistiksel analizinde IBM SPSS (Statistics for Windows) version 25.0 (IBM Corp., Armonk, NY) kullanılacaktır. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek için "Kolmogorov Smirnov" testi ve Kurtosis-Skewness değerleri kullanılacaktır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, karşılaştırmada parametrik ve nonparametrik testler kullanılacaktır. Anlamlılık seviyesi olarak $p < 0.05$ değeri kabul edilecektir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın uygulanabilmesi için etik komisyon onayından sonra kurum izinleri alınacaktır. Anket formu doldurulmadan önce katılımcılara çalışmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılacaktır. Araştırmaya katılmayı kabul eden kişilerden online anket girişinde yer alan "araştırmaya katılmayı kabul ediyorum" ifadesini işaretlemeleri istenecektir. Çalışmaya katılmada gönüllülük esası dikkate alınacaktır. Yapay zekâ okuryazarlığı ölçeğinin kullanımı konusunda mail aracılığıyla izin alınmıştır. Avrupa Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-Kısa Form'un geliştirilmesinde sorumlu araştırmacı yer aldığından bu ölçek için izin maili gönderilmemiştir.

KAYNAKLAR

Buawangpong, N., Sirikul, W., Anukhro, C., Seesen, M., La-Up, A., & Siviroj, P. (2022). Health information sources influencing health literacy in different social contexts across age groups in northern Thailand citizens. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(10), 6051.

Doğan, M., & Çetinkaya, F. (2019). Akademisyenlerde sağlık okuryazarlığı düzeyinin olumlu sağlık davranışlarıyla ilişkisi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, *28*(3), 135-141.

Polatgil, M., & Güler, A. (2023). Yapay Zekâ Okuryazarlığı Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Adaptation of Artificial Intelligence Literacy Scale into Turkish. Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırmalar Dergisi, 3(2), 99-114.

Terzi, H., Akca, A., & Ayaz-Alkaya, S. (2024). Adaptation of the health literacy survey19-Europe-Q12 into Turkish culture: A psychometric study. Journal of Evaluation in Clinical Practice. 30 (8), 1782-1790.

Wang, B., Rau, P. L. P. & Yuan, T. (2023). Measuring user competence in using artificial intelligence: validity and reliability of artificial intelligence literacy scale. Behaviour & Information Technology, 42(9), 1324-1337.

9 - 4544806 - 4544806 - 4544806 - 4544806 - 4544806 - 4